

BASICS BEATRIX

PÉLDÁK MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSZETI ADATTÁRAKRA

a muzeális intézményben őrzött kulturális javakra vonatkozó papíralapú, szöveges, képi, hangzó, továbbá informatikai hordozókon tárolt jelentések, dokumentációk, kiállítási forgatókönyvek, kéziratok, archív levelezések és az intézmény történetére vonatkozó dokumentumok, sajtóanyagok őrzésére szolgál

I 2017 végén újabb jogszabályi változások történtek a magyar múzeumi területen. A működési engedélyről szóló 2/2010 (I. 14.) OKM-rendeletet újabb váltotta fel, a 376/2017 (XII. 11.) kormányrendelet, amely új követelményeket fogalmaz meg. Bár korábban is kötelező volt múzeumi adattár létrehozása, az új szabályozás pontosan leírja annak fogalmát és célját. Eszerint a múzeumi adattár a muzeális intézményben őrzött kulturális javakra vonatkozó papíralapú, szöveges, képi, hangzó, továbbá informatikai hordozókon tárolt jelentések, dokumentációk, kiállítási forgatókönyvek, kéziratok, archív levelezések és az intézmény történetére vonatkozó dokumentumok, sajtóanyagok őrzésére szolgál. A múzeumi területen belül létezik szakáganként elkülönülő adattár is – így például művészettörténeti ott, ahol képzőművészeti gyűjteménye is van az intézménynek. A digitális világban szélesebb körben adattárnak nevezik azonban az egy-egy speciális terület anyagát őrző tényleges, valamint virtuális gyűjteményeket. Közöttük is találhatunk képzőművészeti, illetve művészettörténeti adattárakat.

a Nemzeti Galéria Adattári Gyűjteménye a 19–20. századi magyar képzőművészekkel és művészeti élettel kapcsolatos dokumentumokból áll

I A múzeumi adattárak kapcsán nyilvánvaló: ahol az intézmény a magyar és külföldi képzőművészet történetének műtárgyait gyűjti, az adattár művészettörténeti adattár. Közülük a Magyar Nemzeti Galéria adattára a legnagyobb az országban. A Nemzeti Galéria Adattári Gyűjteménye a 19–20. századi magyar képzőművészekkel és művészeti élettel kapcsolatos dokumentumokból áll. Összesen mintegy ezer iratfolyó méter anyagot kezel, elsődleges forrásértékű dokumentumokat (kéziratok, levelek, vázlatfüzetek, okiratok, fotók), másodlagos forrásértékű dokumentumokat (sajtókivágatok, kiadványok), relikviákat (a művészek személyes tárgyai, „munkaeszközei”), hangszalagokat és videókat. Készült a kutatók számára mutatórendszer, és folyamatosan bővül a számítógépes adatbázis.

A múzeumi területen belül létezik szakáganként elkülönülő adattár is – így például művészettörténeti ott, ahol képzőművészeti gyűjteménye is van az intézménynek.

¶ Ide került egy másik fontos anyag is, a 2014-ben átalakult Képző- és Iparművészeti Lektorátus régebbi dokumentációi – ezek részben a kiállításokra vonatkoznak, valamint a köztéri szobrászatra és más szakágakra (iparművészet, éremművészet). Ugyanakkor az ösztöndíjak, állami műtárgyvásárlások dokumentumai mellett itt található a Képcsarnok Vállalat és az Iparművészeti Tanács irattára (1955-től 1975-ig).

a Magyar Nemzeti Galéria Adattári Gyűjteményének része a fényképtár is, amely főként műtárgyfelvételeket őriz

¶ A Magyar Nemzeti Galéria Adattári Gyűjteményének része a fényképtár is, amely főként műtárgyfelvételeket őriz – egyrészt az intézmény festészeti gyűjteményének teljes anyagát, fekete-fehér reprodukciókat (a szoborgyűjtemény és a régi magyar gyűjtemény fényképanyagát a megfelelő osztályok őrzik), de találhatunk itt fotókat az intézmény gyűjtőkörébe tartozó, de nem múzeumokban őrzött művekről is. Szintén az adattár része a kulturális örökségvédelmi dokumentumtár is, mely elsődlegesen hatósági szakértői feladatokat lát el. A kutatás csak előzetes bejelentkezés után lehetséges, és a hagyományos módon történik.

a Szépművészeti Múzeum gyűjteményeinek egy részét már közvetlenül a honlapról elérhetjük és kutathatjuk

¶ A Szépművészeti Múzeum gyűjteményeinek egy részét már közvetlenül a honlapról elérhetjük és kutathatjuk – magyarul és angolul egyaránt. A műtárgy képe mellett szerepelnek annak legfontosabb adatai: az alkotó, a keletkezés ideje, technika, méret, tárgytypus, leltári szám, gyűjtemény és egy részletes leírás a műtárgyról. Bár nem teljes a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával készült anyag, magyar múzeumi viszonylatban így is jelentős.

a Collection of Prints and Drawings¹ révén a százezres gyűjteménynek egyelőre csaknem ötezer darabja elérhető és tanulmányozható

¶ Még ezen is túlszaz azonban az az adatbázis, amely eleve angol nyelven készült, és a Szépművészeti Múzeum Grafikai és Rajzgyűjteményének anyagát teszi hozzáférhetővé, folyamatosan bővítve a meglévő anyagot. A Collection of Prints and Drawings¹ révén a százezres gyűjteménynek egyelőre csaknem ötezer darabja elérhető és tanulmányozható. A jó minőségű képek nagyíthatók (grafikánál ez különösen fontos),

[1] printsanddrawings.hu/about-the-digital-catalogue/

az adatok a szakmai igényeknek megfelelőek, a feliratok mellett a provenienciára és a szakirodalomra vonatkozóan is kapunk adatokat. Az angol nyelv miatt pedig más országok kutatói számára is használható.

kisebb
magyarországi
képzőművészeti
gyűjtemények közül
csupán néhány
rendelkezik akár
a hagyományos
múzeumi adattárral
vagy éppen digitális
adatbázissal

¶ A Magyar Nemzeti Galériához és a Szépművészeti Múzeumhoz viszonyítva kisebb magyarországi képzőművészeti gyűjtemények közül csupán néhány rendelkezik akár a hagyományos múzeumi adattárral vagy éppen digitális adatbázissal. A székesfehérvári Városi Képtár–Deák Gyűjtemény például többféle keresési lehetőséggel nyújt honlapról elérhető adatbázist. A győri Rómer Flóris Művészeti és Történelmi Múzeumnak önálló képzőművészeti adattára van. A legtöbb vidéki képzőművészeti gyűjtemény azonban sem az egyik, sem a másik lehetőséget nem nyújtja a kutatók és érdeklődők számára, azaz képzőművészeti gyűjtemény esetén sem rendelkeznek önálló szakági adattárral vagy gyűjteményi adatbázissal.

¶ Egyedülálló vállalkozás Bényei József 2017-ben megjelent *Képzőművészeti adattár – Hajdú-Bihar megye* című kötete, amely neve ellenére inkább kislexikon. Az újságíró-költő-helytörténész-művészeti író által összegyűjtött anyag a megye és Debrecen városa művészeire, művészeti életére vonatkozó adatok, források, dokumentumok kollektívája.

a Tár.hely „első
lépés egy átfogó,
reprezentatív és
hiánypótló adattár
felé

¶ A kortárs művészet terén a Múcsarnok 2014-ben indított *Nemzeti Szalon* névvel kiállítássorozatot, és a 2015-ös *Képzőművészeti Nemzeti Szalon* alkalmával digitális *Tár.hely*en tette elérhetővé a művészek által feltöltött anyagot. Ahogy a felhívás megfogalmazódott, a *Tár.hely* „az első lépés egy átfogó, reprezentatív és hiánypótló adattár felé, amely az elkövetkező években a mai magyar művészet minden műfaját (fotó- és mediális művészet – 2016, tervezőművészet és iparművészet – 2017) és irányzatát gyűjti, bemutathatóvá és kutathatóvá teszi”. A *Tár.hely* hozzáférhető az intézményi honlapról.

korai példa
a Soros Alapítvány
Képzőművészeti
Dokumentációs
Központ, amelyet
az alapítvány 1985-
ben indított el

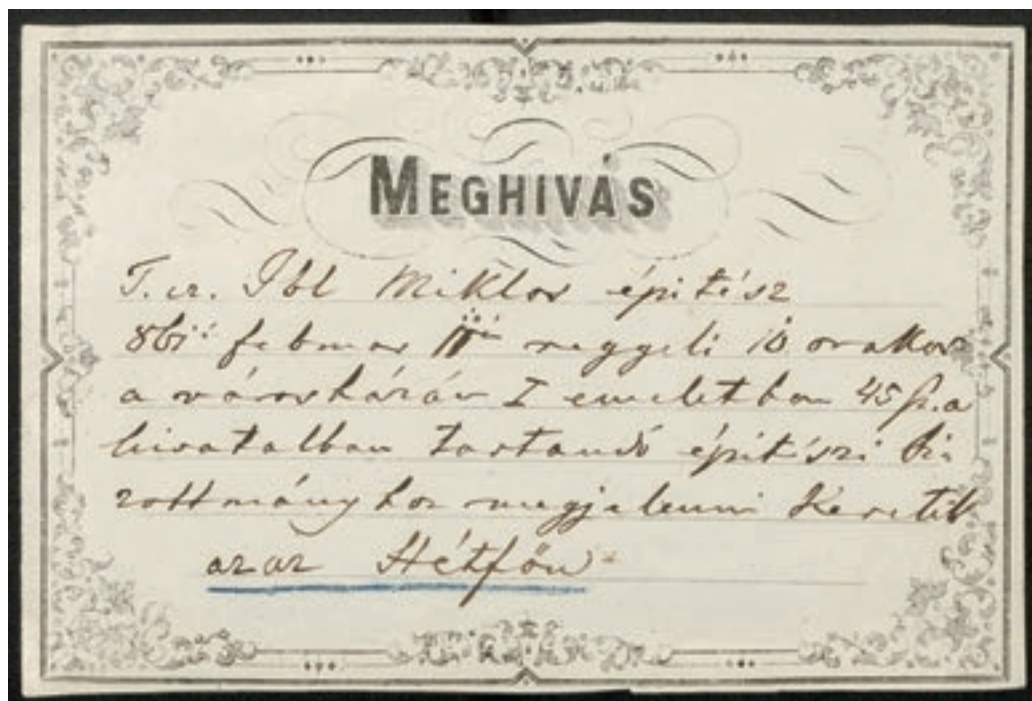
¶ A muzeális intézmények által létrehozott digitális képzőművészeti adatbázisok, adattárak mellett léteznek hasonlók konkrét intézményi, gyűjteményi keretek, háttér nélkül. Korai példa a Soros Alapítvány Képzőművészeti Dokumentációs Központ, amelyet az alapítvány 1985-ben indított el a kortárs képzőművészeti program intézményeként. A központ

Egyedülálló vállalkozás Bényei József 2017-ben
megjelent Képzőművészeti adattár – Hajdú-Bihar megye
című kötete, amely neve ellenére inkább kislexikon.

a C3 által exindex
címmel indított
online művészeti
folyóirat

feladata elsősorban kortárs magyar képzőművészek átfogó dokumentációinak készítése, valamint képzőművészeti adattár létrehozása volt. 1991-től új néven, Soros Alapítvány Kortárs Művészeti Központként (SCCA) a dokumentációk készítése mellett kiállításokat rendezett, a kortárs magyar képzőművészek és művészeti intézmények részére támogatásokat nyújtott tárlatok szervezéséhez, valamint kiállítási katalógusok elkészítéséhez. Az SCCA tevékenységi körét 1996-ban a C3 Kulturális és Kommunikációs Központ vette át, amely 1999-től önállóvá vált. 2016-tól a C3 Alapítvány jogait az OSAS – Nyílt Struktúrák Művészeti Egyesület kapta meg. A művészdokumentációk és az audiovizuális adattár folyamatosan kerül fel a C3 által exindex címmel indított online művészeti folyóirat oldalaira. A képzőművészeti adattár a modern és kortárs művészek képeit és dokumentációját tartalmazza, elérhetőségükkel, életrajzokkal, kiállítási listával, katalógusokkal, a róluk megjelent publikációkkal.

- ¶ A határon túli területek digitális gyűjteményei közül a *Vajdasági Magyar Digitális Adattár Képzőművészeti Tára* a művészek adatait, műveik képét, őrzési helyét, méretét, technikai paramétereit, jelzetét és a készítés évét tartalmazza. A képzőművészeti anyag azonban csak egy része a vajdasági magyarság komplex kulturális adattárának.
- ¶ A fentiekől eltérő az egyik legnagyobb magyarországi művészettörténeti adattár, az 1969-ben alapított, akkor Művészettörténeti Kutatócsoportként ismert akadémiai kutatóintézetben. Az intézmény elődje az addig a Művelődésügyi Minisztérium alá tartozó Művészettörténeti Dokumentációs Központ volt, amelyet az MTA teljes körű dokumentációs gyűjtemény kialakításának kötelezettségével vett át. A minisztérium által átadott *Levéltári Regesztagyűjtemény*, a *Magyar Művészek Lexikona Gyűjtemény*, valamint az adattár kiegészült egy szakkönyvtárral és egy fényképtárral, később

Ybl Miklós meghívója a pesti Építő Bizottmány ülésére a Bazilikával kapcsolatban, 1861

egy peccétmásolat-gyűjteménnyel. 1991-ben az intézmény neve MTA Művészettörténeti Kutatóintézet lett. Az akadémiai intézethálózat megújításával 2012. január 1-jétől MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Művészettörténeti Intézet néven működik tovább.

¶ A *Levéltári Regesztagyűjtemény* zárt gyűjtemény, 2012 és 2017 között a háromszázezres anyagot rendszereztek és digitalizálták. Az adattár a magyarországi művészet, valamint művészettörténet 19. és 20. századi dokumentumait őrzi, mellettük egyes levéltári anyagok és régi folyóiratok regesztáit. A kollekció elsősorban írásos anyag, de tartalmaz grafikai lapokat, építészeti tervlapokat, fényképeket és képeslapokat is. A fényképtárban műtárgyakról, művészekről, épületekről készült diapozitívokat és fényképeket találhatunk, a honlapról csaknem nyolcvanezer fényképfelvétel kutatható. A lexikongyűjtemény életrajzi és bibliográfiai anyaga mellett újságcikk-kivágatokat és aprónyomtatványokat őrzi a magyar, valamint a Magyarországon működő művészekről. A digitalizált gyűjteményrészek tematikus válogatásban is elérhetők az MTA BTK Művészettörténeti Intézet honlapjáról.²

¶ Hála a *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás* című, ma már online szakfolyóiratnak,³ egy rendkívül alapos és az átlag kutató elvárásaihoz képest más megközelítésű és értékelésű írás jelent meg 2008-ban.⁴ Három olyan képzőművészeti-művészettörténeti-művészeti adatbázist vizsgálnak meg benne a szerzők, amelyek ma is a fontosak, közülük az egyik vidéki. Az írás egy cikksorozat része, amelyben független szakemberek értékelik – megadott szempontok alapján – a magyar nyelvű internet fontos tartalomszolgáltatásait. A képzőművészeti információforrások esetében a felhasználók számára fontos kezelőfelülettel, keresőrendszerrel, tartalommal és metaadatokkal foglalkoznak. Az értékelés segítséget nyújt a rendszerek minél eredményesebb használatához, másrészt

a Levéltári Regesztagyűjtemény zárt gyűjtemény, 2012 és 2017 között a háromszázezres anyagot rendszereztek és digitalizálták

a fényképtárban műtárgyakról, művészekről, épületekről készült diapozitívokat és fényképeket találhatunk, a honlapról csaknem nyolcvanezer fényképfelvétel kutatható

[2] mi.btk.mta.hu/hu/digitaliak

[3] tmt.omikk.bme.hu/tmt

[4] Drótos László-Kőrös Kata-Ternai Zita: Adattármustera. *Művészet*, 55. évf. 2008. 9. sz. 424–441.

A művészdokumentációk és az audiovizuális adattár folyamatosan kerül fel a C3 által exindex címmel indított online művészeti folyóirat oldalaira.

Egy különleges kínálat is része a weboldalnak: a csak angol nyelven elérhető EAST ART MAGS projekt négy közép-európai művészeti magazin együttműködésén alapul.

a fejlesztők és karbantartók figyelmét a szolgáltatás hiányosságaira irányítja.

a Képzőművészet Magyarországon nevű adatbázis mindmáig nagyon fontos digitális adattára a magyar művészettörténetnek

több mint négyszázötven művész életrajza és műveik válogatása található az adatbázisban, utóbbiak száma már jócskán túlhaladta az ötezret

¶ A *Képzőművészet Magyarországon* nevű adatbázis mindmáig nagyon fontos digitális adattára a magyar művészettörténetnek. Bárki számára elérhető, a magyar művészek és műveik bemutatása a célja a kezdetektől a 20. század végéig. A művészek között megtalálhatjuk azokat, akik Magyarországon éltek és alkottak, akár magyarok, akár külföldiek voltak, és azokat is, akik alkotó éveik nagyobb részét magyarként külföldön töltötték. Több mint négyszázötven művész életrajza és műveik válogatása található az adatbázisban, utóbbiak száma már jócskán túlhaladta az ötezret. A képek csaknem egynegyedéhez leírás is készült. Egyes művészettörténeti korszakokról, irányzatokról, iskolákról, művésztelepekről külön összeállítást találhatunk, valamint kislexikon jellegű szócikkeket és képeslapküldési lehetőséget.

¶ A honlap 1997 óta működik, önkéntes munkára alapozott magánkezdemenyvezésként indult, a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával. 2003-ban az Informatikai és Hírközlési Minisztérium pályázata révén kibővítették, megújították. Sajátos módon a weboldal fejlesztői nem szakmabeliek, a Magyar Tudományos Akadémia Központi Fizikai Kutató Intézet Részecske- és Magfizikai Kutatóintézet Számítógép Hálózati Központ munkatársai. A honlapnak és a keresőnek angol nyelvű változata is van, a teljes magyar nyelvű anyaggal. Tartalmaz egy letölthető katalógust MS Excel vagy MS Access formátumban, a gyűjteményben szereplő összes kép főbb adataival, elérési útvonalával, valamint képmagyarázatokkal.

talán a legismertebb, legfontosabb, és legtöbbször használt művészeti adatbázis az Artportal

¶ Talán a legismertebb, legfontosabb, és legtöbbször használt művészeti adatbázis az *Artportal*. Az adatbázis jelenleg csak egy részt takar, valójában egy sokoldalú, sokféle szempontú szolgáltatást nyújtó modern és kortárs művészeti weboldal, ahogy az impresszumban is feltűnik, témái a „művészet – kulturális

politika – műkereskedelem | hír – háttér – kritika”. A weboldal felépítése is érzékelteti az utóbbi idők változásait: a magazin menüpontban található a legtöbb anyagot, hat almenüpontban megjelenítve; kapunk programkínálatot, jól áttekinthető és használható formában, önálló, külön téma a műgyűjtés. Egy különleges kínálat is része a weboldalnak: a csak angol nyelven elérhető EAST ART MAGS projekt négy közép-európai művészeti magazin együttműködésén alapul: *Artalk* (cseh–szlovák), *Artportal* (magyar), *Revista Arta Online* (román), *SZUM* (lengyel). Az *EAM* olyan felület, amely a közép-európai művészeti témájú újságírás anyagait használja és teszi közzé a Visegrádi Alap (Visegrad Fund) és az AFCN (Administrația Fondului Cultural Național) támogatásával. A tulajdonképpeni adatbázis a lexikon menüpont, amely „a *Kortárs Magyar Művészeti Lexikon* (I–III., 1993–2001, főszerk.: Fitz Péter) címszavaira épül. Kereshet benne művészek, művészettörténészek, műgyűjtők, intézmények nevére, de stílusirányzatokra, fogalmi szócikkekre is. Az adatbázis rendszeres karbantartása befejeződött, az itt található anyag bővítését, frissítését lezártuk.”

¶ Ez az áttekintés nem teljes, de érzékelteti, milyen fontos a szerepe a tematikus (ez esetben művészettörténeti, képzőművészeti) adattáraknak – akár intézményi keretek között, akár önállóan, akár tényleges anyagi gyűjteményként vagy virtuálisan, adatbázisként. Jól érzékelhető, az utóbbiból milyen kevés van, de az is nyilvánvaló, hogy ennek oka lehet az előbbi hiányos volta, amely eleve kevés alapot ad a webes közzétételhez. A digitális gyűjteményekhez szükség van a valóságos, létező kollekciók feldolgozására.

Irodalom

Havasréti József: *Alternatív regiszterek: a kulturális ellenállás formája a magyar neoavantgárdban*. Budapest 2006

Drótos László–Kőrös Kata–Ternai Zita: *Adattármustra. Művészet*, 55. évf., 2008, 9. sz.

Jakab Albert Zsolt: *Emlékállítás és emlékezési gyakorlat. A kulturális emlékezet reprezentációi*. Cluj-Napoca 2012

